

ÉRTEKEZÉSEK
A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

• SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

X. KÖTET. V. SZÁM. 1882.

BARONYAI DECSI JÁNOS

ÉS

KIS-VICZAY PÉTER

KÖZMONDÁSAI.

BALLAGI MÓR

R. TAGTÓL.

— Ára 10 kr. —

BUDAPEST, 1882.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

É R T E K E Z É S E K

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Első kötet. 1867—1869.

I. Solon adótörvényéről. Télfy Ivántól. 1867. 14 l. Ára 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvönnyvhöz. Télfy Ivántól. 1868. 16 l. 10 kr. — III. Legújabb magyar Szentkirályi. Tárkányi J. Bélától. 1868. 30 l. 20 kr. — IV. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. Szász Károlytól. 1868. 20 l. 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása Toldy Ferencztől. 1868. 15 l. 10 kr. — VI. A keleti török nyelvről. Vámbéry Armintól. 1868. 18 l. 10 kr. — VII. Gelij Katona István főleg mint nyelvész. Imre Sándortól. 1869. 98 l. 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Bartalus Istvántól. Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr. — IX. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen színdarabjai 1550—59.—2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. — 3. Baldi Magyar-Olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szenczi Molnár Alber 1574—1633). Toldy Ferencztől. 1869. 176 l. — X. A magyar bővített mondat Brassai Sámuelről. 1870. 46 l. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-austriai kolostoroknak Magyarországot illető kézíratai- és nyomtatványairól. Bartalus Istvántól. 1870. 43 l. 20 kr.

Második kötet. 1869—1872.

I. A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. Mátray Gábor l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló Szász Károly r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. Joannovics Gy. l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. Finaly Henrik l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. Télfy Iván lev. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. Zichy Antal l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytanú névtár XVII és XVIII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Besenyei előtt) Toldy Ferencz r. tagtól. 1871. 124 l. Ára 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókról és megjelölések módjairól. Gr. Kuun Géza lev. tagtól. 1872. 59 l. 20 kr. — IX. Magyar szófajtegetések. Szilády Áron l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. Szénássy Sándor l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr. — XI. A defferekről. Szilády Áron lev. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. Szvorényi József lev. tagtól. 1872. 13 l. 10 kr.

Harmadik kötet. 1872—1873.

I. Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázó után. Brassai Sámuel r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr. — II. Apáczai Csérny János Barczai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében Szabó Károly r. tagtól. 1872. 18 l. 10 kr. — III. Emlékbeszéd Bittitz Lajos felett. Szabó Imre t. tagtól. 1872. 18 l. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló Vádnai Károly l. tagtól. 1873. 64 l. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett. Finaly Henrik l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ösköltészetre. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1873. 135 l. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost. külső l. tag felett. Riedl Szende l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. Dr. Goldziher Ignácztól. 1873. 64 l. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. Riedl Szende l. tagtól. 1873. 12 l. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. Gr. Kuun Géza l. tagtól. 1873. 52 l. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának Riedl Szende l. tagtól. 51 l. 20 kr.

BARONYAI DECSI JÁNOS

ÉS

KIS-VICZAY PÉTER

KÖZMONDÁSAI.

BALLAGI MÓR

R. TAGTÓL.

BUDAPEST, 1882.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓHIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

Baronyai Decsi János és Kis-Viczay Péter közmondásai.

(Olvastatott a m. t. Akadémia 1881. október 3-án tartott ülésében.)

A XVI. században az ó-kor szelleme ujjaéledésével egyidejűleg kezdődik a nemzeti irodalmak fejlődése Európaszerte. A régiség tanulmányozásából merített emberiségi szabad szellem, a középkori intézményeken nyugvó tényleges viszonyokkal szemben heves összeütközéseket s a vallás és politika terén oly küzdelmeket szült, melyekben a tömegek segítségül hívása elkerülhetetlen szükségüvé vált. A néphez kellett fordulni, s annak nyelvén és természetes észjárása szerint fejtegetni azon eszméket, melyek diadalrajutásáért küzdöttek. Így támadt nálunk is a XVI. században azon nemzeti irodalmunk, mely tartalmilag a klasszikai és vallási régiségben gyökerezve, alakjára nézve népies iparkodott lenni.

E szerencsés combinatió egyik jelesebb termékeül Baronyai Decsi János latin-magyar közmondásait mondhatni, melyeknek teljes czime így hangzik: *Adagiorum graeco-latino-ungaricorum chiliades quinque: ex Des. Erasmo, Hadriano Junio, Joanne Alexandro, Cognato Gilberto, et aliis optimis quibusque paroemiographis excerptae, ac ungaricis proverbiiis, quoad ejus fieri potuit, translatae, studio ac opera succisiva Joannis Decii Baronii. Nemo se eruditum putet, cui opus adagiorum non arrideat. Bartphae excudebat Jacobus Klösz. Anno 1598.* (Magyarul: Ötezer görög-latin-magyar közmondás, melyeket Erasmus Dezső, Junius Hadriánus, Alexander János, Gilbert Cognatus és más kitünő közmondásíró műveiből kiszedett, és magyar közmondásokkal, a mennyire lehetett, lefordított; Baronyai Decsi János. Senki se gondolja magát

tudósnak, a kinek közmondási munka nem kedves. Bártfán nyomtatta Klösz Jakab.)

A munka 12-ed rétbén 424 lapra terjed; a lapszámozás csak a 128-ik lapnál kezdődik, de egy darabig ezen túl is még rendetlenül megy. Elöl van: címlap, ajánlás és latin előszó, összesen 18 lapon.

Ilyen a külseje e szerfölött ritka régi nyomtatványnak.

Háromszáz éve, hogy e munka napvilágot látott, s én merem állítani, hogy e hosszú idő alatt alig jelent meg magyar könyv, mely nyelvünk gazdagságát, kifejezési képességét és simulékonyságát jobban kitüntetné, mint mikor Decsi ötezer görög-latin közmondást és képes szólamot, megfelelő magyar közmondásokkal és szólamokkal úgy tolmácsol, hogy kifejezései nemcsak, hogy nyelvtisztaság és szabatosság tekintetéből példányszerűek, de fordulataikra nézve is a magyar ember esze- és szavajárásához a legszerencsésebben találunk.

E nyelvezet megítélésénél nem szabad figyelmen kívül hagynunk a nagy időközt, mely minket Decsitol elválaszt. A Decsi óta lefolyt három század alatt a latin műveltség befolyásának védtelenül kitett nyelvünk és irodalmunk sok oly képes kifejezést vett át és honosított meg, melyeket Decsi még nem merészelt szószerint átültetni s ilyenkor ő a latin szólamban rejlő képnek inkább csak magyarázatát adta. Így pl. mindjárt az első decasban előfordul e latin kifejezést: »Nodum solvere«, mi ma szóról szóra így fordítanók le: *a csomót megoldani*. Decsi idejében, úgy látszik, e képes kifejezést nyelvünk még nem ismerte, s ennélfogva értelmező körülíráshoz folyamodott, és Erasmust követve (Nodum solvere dicebatur, qui negotium alioqui impeditum facile conficeret) így fordít: »nehéz dologhoz könnyen jutni.«

A latin szólamokat inkább értelmező, mint képben visszatükröző efféle magyarítások Decsi könyvében még igen gyakoriak, a mi az e téren tett első próbánál másképp nem is lehet; de szintoly számosak, sőt tán még nagyobb számúak a megfelelő magyar szólamokkal való szerencsés tolmácsolások. Így pl. a 4. decas tíz tétele közt egyetlen egy értelmező van, a többi mind hasonértékű magyar szólammal van kifejezve.

Ime e decas szóról szóra: 1. *Υς τὴν Ἀθηνᾶν*, Sus Minervam. Vak szömösnek ád világot. 2. Sus cum Minerva certamen suscepit, Magánál nagyobbat vét követ. 3. Invita Minerva, Természet ellen. 4. *Ἐβα καὶ ταῦρος ἐν ὕλαν*: Abiit et taurus in Sylvam, Megholt az gyermek s elkölt az komaság. 5. *Ἔτος γέρει οὐ̃χι ἄρουρα*, Annus producit non ager, Mindennek üdeje vagyon v. Nyárban aratnak, nem télben. 6. *Ἐν λιμένι πλεῖν*, In vado esse. Item: In portu navigare, Elkölt az kún az Körösön. 7. Bos lassus fortius figit pedem, Az vén katona gyakorta megveri az ifiat. 8. *Τῇ πάσῃ ὁδῷ αἰσματοῖται*, Tota erras via. Item: Toto coelo erras, Oly meszsze vagy tölle, mint Makó Jerusálemtől. 9. Suo iumento sibi malum accersiuit. Item: Suo ipsius laqueo captus est. Item: Ipse sibi mali fontem reperit, Ki mit keres, megleli. 10. Incidit in foueam, quam fecit, A ki másnak vermet ás, ő maga esik belé!

Vagy ha a 8-ik decast végig tekintjük: »1. *Ὡτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέων* (πολλοί e szó a tollban maradt), Multae regum aures et oculi, Sok füle sok szöme vagyon az királynak. 2. Longae regum manus, Az ki uráual pöröl, Isten annak oruossa. 3. *Ἦλω τὸν ἥλον ἐκκρούειν*, Clauum clauo pellere, Szeget szeguel ütni. 4. Malo nodo malus quaerendus cuneus, Fanton fant. 5. *Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν*, Malum malo medicari, Nyavalyát nyavalyával orvoslani. 6. Morbum morbo addere, Az nyavalyát nyavalyával öregbíteni. 7. *Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ*. Ignem igni ne addas, Oleum camino addere, Oleo incendium restinguere, Az fellobbant tüzet gerjeszteni. 8. *Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας*, Noctuas Athenas, Tengerbe visz vizet. 9. Memorem mones, doctum doces, Farkasnak mutatsz erdőt. 10. Si crebro jacias aliud alias ieceris, Nem egy vágásual esik le az tölgyfa.«

Igy ir, így tolmácsol Decsi irodalmunk ama kezdetleges korszakában, midőn megállapított helyesírási és nyelvszabály nem létében nem kisebb mesterség volt egy módon, következetesen írni, mint szabatos kifejezésmódra szert tenni. A mi kevés nyelvtani és helyesírási különösséget találtam Decsi könyvében, számba is alig jöhet; ellenben nagy mértékben meglepő az ik-es ígék oly szabályszerű használása, hogy egyetlen egy eltérésre sem akadtam az egész könyvben. Chil. I.

Cent. I. Dec. VII. 10. Diomedis et Glauci permutatio, Bolondnak fapénz is jó, ha elveszti is, ne bánkodgyék utána. Cent. III. Dec. VIII. 4. Aquam e pumice postulas, Kopár helyen kereskődöl. Cent. IV. Dec. II. 5. Relinque nuces, »Ne gyermekesködgyél. Cent. V. Dec. II. 10. Non mouenda moues. Heába való dologban munkálkodol. Cent. V. Dec. III. I. Neque mel, neque apes, Az ki nyárban nem gyüit, télben agh ebül bánkodik. Cent. V. Dec. VII. 3. Coruum delusit hiantem, Nem telék kedue benne. Cent. VI. Dec. II. 10. Salem vehens dormis, Hogy alhatol ily veszedelemben? Cent. VIII. Dec. IV. 1. Aut bibe, aut abi, Avagy igyál, avagy vakary falt. Cent. VIII. Dec. X. 7. Ollae vestigium in cinere turbato, Az, kiuel megbékéllel valóban megbékéllyél. Chil. II. Cent. II. Dec. VIII. 8. De alieno ludis corio, Más ember veszedelméuel iádzol ám. Cent. II. Dec. X. 7. Bouem in faucibus portat, Egy ökröt is megehetnék. Cent. III. Dec. I. 1. Terram pro terra cogito, Egyik helyről a másakra budosom. 2. Ne ad aures quidem scalpendas otium est, Annyi dolgom vagyon, hogy még ételhöz sem érközüm. Cent. III. Dec. II. 2. Summum cape, et medium habebis, Nagyra ügyeközzél s középszerüt nyerhetz. Cent. IV. Dec. III. 7. Ne ultra pedem calceus, Csak addig nyuitózzál, az mig az lepel ér. Cent. IX. Dec. VI. Midas in tesseris optimus, Bezzeg keduem szerint esék ez. Chil. III. Cent. I. Dec. II. 3. Domi manere oportet belle fortunatum, Hon lakielek az, a ki keduére akar élni stb. stb.

Azok ellenében, kik az ikes igeragozás jogosultságát még ma is tagadják, és mondva csinált grammatikai elméletnek állítják, minden esetre nem csekély nyomatéku jelenség, hogy 300 évvel ezelőtt élt író a később keletkezett elméleteket nem is sejtve, e ragozási formát oly következetesen alkalmazza, hogy attól 424 lapnyi, sűrűn nyomtatott művében egyetlen egyszer sem tér el.

Kisebb jelentőségű, de megjegyzésre méltó sajátságokul említendők még:

1. Az, ez névelő z-jét mássalhangzó előtt is kiírja, pl. Chil. III. Cent. III. Dec. III. 7. Duos insequens lepores, neutrum capit, Az ki sokfelé kap, két szék között az földön marad.

2. A »mely« szócskát vonatkozó névmásul nem ismeri, a helyett mindig »a ki«-t használ, mint Chil. III. Cent. VI. Dec. VIII. 5. Subuentanea parit, Oly dologban fárasztia elmeiét, kit eb sem venne az fogára. Határozóul ellenben »mily« értelem-ben gyakran fordul elő, mint Chil. III. Cent. V. Dec. III. 9. Papae nixus, Hős kakas, *mely* hegyes. Dec. V. 10. Sus com-messatur, Lée azszegényből löt gazdag *mely* hamar elhiszi magát.

3. A fokozásban a *b*-t, az igeragozásnál a multat jelölő *t*-t soha sem kettőzteti, a *tő* *d*-jét pedig a *t* előtt elidálja, pl. Chil. III. Cent. VIII. Dec. VIII. 9. Ad genua venit, No bizony az is *aláb szállot*. Chil. II. Cent. VIII. Dec. I. 7. Glaucus potio melle reuixit, Nám *feltámat* az *elveszet* ember.« Chil. I. Cent. VIII. Dec. VIII. 2. Ne inter apia quidem sunt, Még el sem *kezték*. Chil. III. Cent. X. Dec. II. 5. Anima sui pro sale data, *Ete* haszna, s *aluta* bére.

4. A sziszegő végzetű, vagy *d*, *t*-ben végződő igetőkét a jelentő mód jelen idő egyes második személyében összehúzza, rövidítve ragozza, így: Chil. II. Cent. VII. Dec. VII. 8. Atrei oculi, Nám úgy néz (nézesz), mintha meg akarnál marni. Cent. VI. Dec. IV. 7. Lotum gustasti, Megízlelted te azt, s azért hagy*had* (hagyhatod) el oly nehezen.« Chil. III. Cent. IX. Dec. IX. 9. Gratia non ducitur poenitentia, Ne bánd meg az mi jót valakiuel *téz* (teszesz). Chil. IV. Cent. VII. Dec. I. 7. Pugno tenere potes, Kezeduel is megtapasztal*had* (. . hatod).

5. Az *l*-et az utána következő raggal néha assimilálja, mint »hakkal« halkal helyett, »tébben« télben helyett. Chil. II. Cent. I. Dec. I. 3. *zarà ποδὸς βάσις*, Pedetentim, Job *hakkal* czelekedni, hogy nem mint hertelenséggel. Chil. III. Cent. VIII. Dec. VI. 5. Optimum obsonium labor senectuti, Az, ki nyárban nem győit, agebül bánkodik *télbe* utánna.

6. A *val*, *vel* ragokat ellenben rendesen nem assimilálja, mint: Chil. II. Cent. IX. Dec. VI. 4. Nota res mala, optima est, Job a szomszéd leányát egy *bünuel* kettőuel elvenni, hogy nem mint az idegent *egyuel* sem. Ez egyben azonban nem következetes, mert néhol assimilatió is fordul nála elő, mint: Chil. III. Cent. X. Dec. III. 7. Non verbis at factis vult spectari graecia, Ne szóval, hanem kézzel hozzá, ha mit akarsz.

7. A dissimilatiónak általában nem barátja, mint: Chil. IV. Cent. IX. Dec. X. 2. Tempestas rerum, *zürzavar* (a mai zürzavar helyett). Chil. I. Cent. III. Dec. II. 8. Mare coelo et sacra profanis miscere, mindent özue *zürni zauarni*. Chil. II. Cent. IV. Dec. IV. 10. Farcire centones, sokfélét özue *zürni zauarni*. Chil. II. Cent. IV. Dec. VII. 2. Mulier imperator, et mulier miles, Az kinek gézöngúz az ura, *kettienfity* (nem kótyonfity) az szolgálja.

8. Nem ír *rostán által*, hanem »rosta által«, nem *célon kívül*, hanem »czél kívül«, mint Chil. I. Cent. V. Dec. III. 6. Notum lippis ac tonsoribus, Igen vak az ki rosta által nem lát. Chil. III. Cent. I. Dec. IV, 9. Ultra linum, Isten végzése küüöl. Chil. V. Cent. V. Dec. IV. 9. Extra Noe arcam non est salus, Noë bárkáia küüöl ninczen üdvösség. Most is mondjuk: rendkívül, kétségkívül.

9. Több, ma már csak elkoptatott alakban használt szó Decsinél még eredeti, teljes alakjában fordul elő, mint: *kiabálni* helyett kajálni, bajálni; *mindétig*, *mindig* helyett »mind éltig« és *talpalatnyi* helyett »talpallyani«, így: Chil. I. Cent. IV. Dec. V. 7. Coelo ac terrae logui, heában kaiálni, baiálni; Chil. IV. Cent. VII. Dec. V. 9. Jocandum ut seria agas, jó az tréfa, de nem mindétig; Chil. V. Cent. I. Dec. V. 10. Ne gleba quidem agri illi relictæ ad locum sepulturae, Egy talp allyané földuel sem bir.

10. Szókötési sajátságok: Chil. II. Cent. I. Dec. VII. 7. Ama tamquam osurus, oderis tanquam amatorus, kötue hüd komádat, ismét Chil. III. Cent. VIII. Dec. V. 6. Fiso res perit, diffiso saluare mansit, kötve hüd komádat, e helyett: kötve higy komádnak. Chil. IV. Cent. I. Dec. IX, 6. Samiorum mala metuis, azon félz hiszem, hogy alád ne önczék, attól félsz helyett. Chil. IV. Cent. VI. Dec. V. 4. Ne crepitu quidem digiti dignum, egy babot nem adnék *raita*, adnék *érte* helyett.

11. Használataból kiment, elavult kifejezései következők: Chil. I. Cent. I. Dec. II. 9. Res ad triarios rediit, szintén az *spitzre* jutottunk. Többször előfordul. — *Kellő* nála a. m. hibás, pl. Chil. I. Cent. IV. Dec. II. 2. Alii sementem faciunt, alii metent, *kellő* dolog, hogy más veti bé az földet, és más arattia fel. Chil. III. Cent. IV. Dec. X. 8. Initio confidens, in

facto timidus, *kellő* vitéz, az ki az hartz előtt bátor, a hol kel aztán megijed. — *Bagoz*, a. m. lézeng, csavarog, mint Chil. IV. Cent. I. Dec. IV, 8. Siquis juxta civitatem clypeus, csak *bagoz* ő a városban mint lába égőt eb. — *Fűezés*, a. m. bővülés, mint Chil. IV, Cent. VII. Dec. IV. 8. Quavis incantatione efficacius, akármi *fűezésnél* is hathatób. — Chil. II. Cent. I. Dec. II. 5. Amyris insanit (si quis insaniae praetextu rebus suis consulit), tudgya ő mit *gyarat*, a. m. Tudja Pál, mit kaszál. — *Heven* hevesen helyett, mint Chil. II. Cent. V. Dec. IV. 1. Vide ne nimium calidum hoc sit modo, meglásd igen *heven* ne kezd. — *Futtomban* futtában helyett, mint: Chil. IV. Dec. VI. 4. In transitu, *futtomban*. — *Éha* a. m. belseje, mint: Chil. I. Cent. VIII. Dec. 8. χρηστολόγος, szép az szaua, de ördög az *cha*. — Chil. IV. Cent. I. Dec. IV. 10. Suam quisque homo rem meminit, kinek kinek az ő *petörkéje* fáj. — Chil. II. Cent. IIs. Dec. I. Días tria de curia, mondgy egy *tzapun-kurtot*? — *Metszene* = Mit tenne, mint: Chil. IV. Cent. III. Dec. VI. 10. Si tanti vitrum, quanti margaritam? Ha az üveget így böcsüli, *metzene* az drága köueknek? — Chil. II. Cent. I. Dec. I. 5. Miconius caluus, *süüöten* (?) kopasz. — *Jár* ígét »nem bánom« értelemben használja, mint Chil. II. Cent. IX. Dec. V. 4. Nucleum amisi, reliquit pignori putamina, ellopták az turbát, de hadd *iárion*, nalam az kúleza; Chil. IV. Cent. V. Dec. V. 7. Nemo cum sarcinis enatet, de csak feie maradgyon meg, had *iárion* egyéb.

Ezek sajátságok. De következetesen használt sajátságok. Használatuk tehát a világért sem csökkenti Decsi írói becsét. Sőt be kell látnunk, hogy itt igazi íróval van dolgunk, olyanal, ki irányára gondot fordított és nyelvtan nem létében az élő nyelvet tanulmányozta oly végből, hogy a beszéd sajátos fordulatait ellesve, nyelvezete folyamatát s a helyesírást a szerint szabályozza és megállapítsa.

Ama körmönfont magyar kifejezésekből, szólamok- és közmondásokból, melyeket Erasmus Adagiumai alapján Decsi összeállított, alig avult el napjainkig egy-kettő, és bizton állíthatom, hogy irodalmunk kárával nem esik vala, ha a helyesírást is úgy, mint azt Decsinek kezünk alatt levő könyvében megállapítva látjuk, kevés módosítással elfogadjuk.

Azokban rég megírták, hogy »habent sua fata libelli«, Decsi könyvének pedig az a fatuma volt, hogy példányai hamar elpusztultak, úgy, hogy már 125 évvel ezelőtt Bod Péter — az akkori magyar könyvészetnek bizonyára legnagyobb ismerője — Athenásában »Detzi Tzimor János« életrajzát adván, Decsi többi munkáinak teljes címét közli, évszám, nyomtatási hely és formatum kitételével, míg az Adagiumokról így ír: »Argentínában laktában adott világra deák és magyar nyelven egy könyvecskét, melynek titulussa: *Libellus Adagiorum Latino-Ungaricorum*. Szükséges és hasznos könyvecske.« Ez idézetből világos, hogy Bod Péter magát a könyvecskét nem ismerte, mert címét sem tudta leírni. Néhány évvel később (1798) a »Siebenbürgische Quartalschrift« is hozza Decsi életrajzát és munkáit könyvészetileg legpontosabban körülírva sorolja fel, némelyiknek rövid tartalmát is adva, de példabeszédeiről csak ennyi van: »Adagia latino-ungarica. Diese gab Decius zu Strassburg, als er sich daselbst aufhielt, heraus, Albert Molnár hat sich derselben in seinem lateinisch-ungarischen Wörterbuch gut bedient.« Ez már többet akar tudni a könyvről, melyet soha nem látott, mint Bod Péter és egész határozottsággal világgá bocsátja csupa hozzávetésből merített abbeli adatát, hogy Decsi Adagiumai Argentínában nyomattak, a mi azóta az irodalomtörténetbe is átment.

Legújabbban Lugossy József az »Uj Magyar Múzeum«-ban (1851) és Révész Imre az 1850-ben megjelent »Magyar példabeszédek, közmondások és szólárások gyűjteménye« című művemről a »Budapesti Hirlap«-ban 1853-ban írt terjedelmes bírálatában ujították fel emlékét Decsi közmondásos könyvének, melyből Szabó Károly szerint (Régi Magyar könyvtár 143. l.) ama két ép példányon kívül, melyek a Jankovich könyveivel a m. n. múzeumba kerültek, még csak négy csonka példányról van tudomásunk. A könyv e nagy ritkasága megmagyarázza, hogy és mikép sülyedhetett teljes homályba és feledékenységre oly mű, mely belbecsét és a kort, melyben íratott, tekintve, hivatva lett volna nyelvkincsünk kibányászásának útját kijelölni és a paroemiológiát megalapítani.

E hatás nem is maradt el; érezte az irodalom minden iziben; csakhogy a hatás dicsőségében oly ember részesült, ki nem fáradt érte, s kit ennél fogva legkevesebbé illet meg.

A mult század elején ugyanis Kis-Viczay Péter ily czimű munkát adott ki: *Selectiora Adagia latino-hungarica. In gratiam et usum scholasticae juventutis collecta et in Alphabeti seriem concinnata, ac superiorum Autoritate et jussu publice typis demandata; Studio et vigilantia Petri Kis-Viczay p. n. Eccl. Aug. Conf. Cassov. Nat. Hun. Past. Bartphae. Typis Civitatis. Anno 1713.*» E munka előszavában Kis-Viczay fölemlíti, hogy a magyar közmondásokra nézve Beniczky Péter magyar rhythmusait és a lexiconokat használta forrásokúl, Decsiről pedig mélyen hallgat; holott Beniczkytól alig hogy egynéhány verssort kölcsönzött, míg Decsi művéből ezer ötszáz cikket, könyvének java részét vette át szóról-szóra, úgy, hogy egész lapokat elejétől végig másolt le Decsiből. A Beniczky fölemlítése tehát nyilván csak »vakulj magyar!« és azon számítással történt, hogy kisebb kölcsönzései forrását megnevezvén, ez által a figyelmet az elkövetett nagy plagiumról eltérítse. A Beniczkyre való hivatkozás mellett fennem hirdethette előbeszéde végén: »cogita, me in multorum paucissimis exceptis, adagiorum atque sententiarum hic expositione *glaciem frangere* debuisse.« Ha ellenben Decsit csak egy szóval is érinti, nemcsak, hogy az úttörő dicsőségétől elesik, melyre vágyott, hanem be kellett volna vallania, hogy könyvét voltaképen annak munkájából írta ki.

S hagyján, ha elődje művére gazt vet, csupán ama szokott képes értelemben, hogy meglopja, kifosztja; de Kis-Viczay még ennél is rosszabbat tett; gazt vetett Decsi művére a szó saját értelmében, a mennyiben begazozta, eléktelenítette, sajtóhibáit is átvévén és forrásán oly igazításokat tévén, melyek hóbot számba is elmehetnek. Decsinél olvassuk Chil. II. Cent. III. Dec. VI: *Dulcis inexpertis cultura potentis amici, Expertus metuit, Az kinek az kása megégeti az száját, még tarlóját is fuia.*» Minthogy e közmondásnak variánsa így hangzik: »Kinek egyszer megégette száját a kása, az aludtejet is megfujja«, az aludtejnek pedig Erdélyben *tarhó* a neve: világos, hogy *tarlóját* itt sajtóhiba *tarhóját* helyett; mert hisz külön-

ben is, akárhogy megégeti valaki a száját, azért a tarlót, azaz: a letarolt mezőt nem fujja. S ime Kis-Viczay e nonsenst is hiven átveszi, tetőzvéen még baklövését azzal, hogy az eredetileg Horatius leveleiből (Ep. 1, 18, 86, 87) vett sententiának épen azt a részét hagyja el, mely lehetővé teszi az idézett magyar közmondás ide alkalmazását, t. i. Expertus metuit. Néha elfelejti, hogy ő a névelő z-jét mássalhangzók előtt assimilálni szokta, és Decsi után hiven leírja a z-t egymásután ismételve is, mint Chil. I. Cent. VI. Dec. VIII. 8. Nunc pluit, et claro nunc Jupiter aethere fulget, Had homályogion az hold, csak az nap tarczón igazat.« Szóról szóra így Kis-Viczaynál is (375. l.) a két *az*-zal együtt. Chil. IV. Cent. I. Dec. V. 5. Asinus ad tibiam, Igen érti az számár az *síp* szót. Kis-Viczay a hosszú s-t *sz*-nek olvasva így adja: »Igen érti számár a *szép* szót.«

Legeredetibb Kis-Viczay akkor, mikor forrása szövegén igazítani és tiszta magyarságban Decsin túl akarna tenni, mint Chil. V. Cent. IV. Dec. IX. 10. Bruta fulmina, Ebugatás nem hallik menyországban. Ez Kis-Viczay szerint nem jól van magyarul és megigazítja: Nem *hallatik* ebugatás menyországban. Más helyen: In coelum jacularis bruta fulmina, meg így igazítja: Nem *hallik* ebugatását menyországban. Ugy látszik nem volt tisztában a *hallik* forma jelentésével. Chil. IV. Cent. III. Dec. I. 2. Cyparissi fructus, Szépen szól a hegedű, de hézag belől. Ez Kis-Viczaynak sehogy sem tetszik, alkalmasint azért nem, mert ő a *hézag* szót csak főnévül ismeri; tehát sajtóhibának veszi és oda módosítja a mondatot, hogy »Szépen szól a hegedű, de *hazug* belől.« Hogy a »hazug« szónak itt semmi elfogadható értelme nincs, s hogy e közmondásnak variánsa így hangzik: »Szépen szól a hegedű, de üres belül«; l. Decsi Chil. III. Cent. IV. Dec. VII. 6; mindezekre Kis-Viczay gondolni sem tud.

Kisebbszerű igazításai különösen azt tanusítják, hogy a magyar szólam rhythmusához semmi érzéke nem volt. Így mikor e latin mondatot: »Captantes capti sumus«, mely Decsinél Chil. I. Cent. VII. Dec. X. 10. jó magyarsággal így van: A ki másnak vermet ás, maga esik belé, Kis-Viczaynál ekkép hangzik: Másnak vermet ásván, magunk esénk belé.

Sejtelme sem lévén azon finom árnyalatokról, melyeket Decsinél az igeidők használatában találni, Kis-Viczay e tekintetben is megteszi rontó igazításait. Így pl. »Caninum prandium« Decsinél Chil. I. Cent. VIII. Dec. III. 3. Az ördög is így tartja volt az fiát, enni ád volt s innya nem. A Kis-Viczaynál így hangzik: Az ördög is így *tartott* volt fiát, enni adot volt s innya nem.

Legtöbbször, úgy látszik, csak azért változtatta meg egy-egy szóban a Decsi szövegét, hogy hallatlan plagiumát ez uton is palástolja, nem gondolván meg azt, hogy a közmondásnál egyetlen szó változtatása is elegendő, hogy azt egész mivoltából kiforgassa, így: Chil. I. Cent. II. Dec. VI. 10. Quot homines, tot sententiae, mennyi ember annyi értelem; Kis-Viczaynál: *Minnémű* ember annyi értelem. Chil. I. Cent. III. Dec. VIII. 6. Anthericum metis, souán helyen fogtál ki, Kis-Viczay: Sovány helyen bocsátasz ki. Chil. I. Cent. IV. Dec. X. 1. Ne latum quidem unguem discedere, fél nyommá (ad normam: világga menni) sem menni; Kis-Viczay: egy körömnýére sem lépek. — Chil. I. Cent. IV. Dec. VII. 7. Saepe etiam est olitor valde oportuna locutus, gyakorta az haias tariznyából esik ki a szép siros pogácsa; Kis-Viczay: Sokszor a hájas táskából esik ki a siros pogácsa; Chil. I. Cent. V. Dec. I. 8. Inuitis canibus venari, az mely ebet botual haitnak az nyul után, soha az nyulat meg nem fogia; Kis-Viczay: a mely ebet bottal üznek a nyul után nehézen fogja meg. Chil. I. Cent. VI. Dec. VIII. 7. Ipsa dies quandoque parens quandoque nouerca est, nem minden nap pap saytia; Kis-Viczay: Nem mindenkor pap sajtya. Chil. I. Cent. VII. Dec. IV. De fructu arborem cognosco, Aethiopem ex vultu, még üdeién meglátszik, a mely teyből túró lészen, Kis-Viczay: Meglatzik a mely tejből túró lészen. Chil. II. Cent. I. Dec. VII. 3. Occasione duntaxat opus est malitiae, az mely ebet agyon akarnak verni, dühös neuét költik; Kis-Viczay: a mely ebet meg akarnak ölni, dühös nevét költik. 5. Pudor in oculis, az pirúl a ki vétkes, Kis-Viczay: a pirul a ki vétett. Chil. II. Cent. II. Dec. IV. 6. Ubi quis dolet, ibi et manum frequens habet, az kinek hol fái ot tapogattia, Kis-Viczay: kinek fáj, ott tapogattya.

Némelyeket értelem nélkül vett át, úgy hogy ma sem

tudjuk mi a jelentésök. Így Chil. I. Cent. V. Dec. V. 3. Intra tuam pelliculam te contine, légy magadnak ha meghámmasztál; Kis-Viczay: légy magadnak ha meghammasztál. Chil. IV. Cent. III. Dec. X. 5. Quin propriam calcans terram querceta teneto, légy magadnak bácia, Kis-Viczay is így. L. Erdélyi János: Magyar közmondások könyve 5316 és 5317.

Itt-ott oly nevetséges kocsintással ejti szavát, hogy szinte az a kérdés támad lelkünkben, vajjon magyar ember volt-e Kis-Viczay? Így mikor e latin mondatot: »Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus Accipito placide, et plane laudare memento« ekkép magyarázza: »Ha adnak malacot, ott ne tarts tanácsot azt miképen *mellyeszszed*.« Magyar ember lúdját, kappanját igen is mellestzi, azaz: melle tollait szedegetve kopasztja; ellenben malacát, ha nem pörköli, csakis kopasztja, de sohasem mellyeszti.

Mindezek azonban számba sem jöhető csekélységek a mellett, hogy maga gyártotta izetlenségeit a tiszta magyarság virágai gyanánt hozta forgalomba. Azok többnyire valóságos csodabogarak, melyek közül hadd szolgáljanak a következők izelitőül: Dum satur est venter, gaudet caput inde libenter, »Hasnak teli voltán örül fej lakásán, elme marad üresen.« Irus et est subito, qui modo Croesus erat, »Császár is koldussá, szerencse kapássá nagy hirtelen teheti.« Perfice iter pedibus sonipes dum fessus anhelat, »Hogy ha tovább menni akarsz, mint viheti lovad útát, gyakorta szálly.« Nullis deformis amasius, »Mint a tormaféreg, szerelem, hogy méreg nem ríja mézbe kapott.« Protervia ignominiam praece-dit, »A magahittség esztelen kevéség térít szégyenvallásra.« (Ez Decsinél is megvan Chil. IV. Cent. V. Dec. X. 5, hol a magyarítás így hangzik: Hidd el magad, ha szégyent akarsz vallani.) Pluma levior gratia, »Hogy ha tész kivel jól, még érette megszól, érdemesen nem fizet.« Saepe et contemptus hostis cruentum certamen edit, »Ellenség megvetés vérben keverkedés volt sokszor a hadakban.« Pluribus intentus minor est ad singula sensus, »A ki egy időben sokat akar végben vinni, hijában dolga« stb. stb.

Ime ilyen a Kis-Viczay magyarsága: léha szószaporítás, tele érthetetlenséggel, lapossággal, hol a hibás mondatszerke-

zet mellett a kifejezés esetlensége és vontatottsága nyelvezetét egyáltalában élvezhetlenné teszi.

A méltányosság megkívánja, hogy Kis-Viczay hibáit igazságosan osszszám meg maga és kora közt, hogy ne tulajdonítsam a személynek, a mi jórészben az uralkodó általános hanyatlás rovására is irandó. Azonban kétségtelen az is, hogy midőn Kis-Viczay a maga bükkfa rimeit »Adagia latino-hungarica«-nak merte hazudni, nyilván abban bizakodott, hogy a lopott rész jelessége mellett az ő hitványságai is elkelnek.

Hogy e számítása nem csalt, mutatja Erdélyi ítéllete, ki Decsi könyvét nem ismerve s így a nagy plagiumról sem tudva semmit, Kis-Viczayról így ír: »Felötlő nála a közmondások igen tiszta, egyszerű formája, rövidsége, annál inkább, mert Beniczky kezde már bannyaskodni velök, midőn versekbe nyújtá ki a tömör rövidséget.« A fentebbi idézetek után tán mondanom sem kell, hogy e dicséret csakis a Decsiből lopott részét illetheti a gyűjteménynek.

Ma, hogy Decsit felismertük, ideje, hogy elvalahára igazságot is szolgáltatassunk. Az irodalom történelmében az igazságszolgáltatás nemcsak abban áll, hogy mindenkinek megadjuk a magáét, hanem az is kötelességünk, hogy ne tulajdonítsunk senkinek olyat, a mi nem illeti. A ki közel két századig orzott idegen érdem dicsőségét bitorolta, nem érdemes, hogy emlékezetét az irodalom tovább is fenntartsa és neve a magyar írók közt szerepeljen. Ellenben, a ki, mint Baronyai Decsi János háromszáz évvel ezelőtt tudott oly művet alkotni, mely a tiszta magyarság művészi kezelésének ma is követendő példányképül szolgálhat, megérdemli, hogy neve a magyar irodalmi nyelv első megalapítói között dicsőséggel említettessék.

Negyedik kötet. 1873—1875.

I. Szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. Brassai Sámuel r. tagtól 1874. 151 l. 40 kr. — II. Szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik dana hangjegye. 1874. 32 l. 20 kr. — III. Szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak művelése hazánkban. Székfoglaló Bartal Antal l. tagtól 1874. 182. l. 40 kr. — IV. Szám. A határozott és határozatlan mondatról. Barna Ferdinánd l. tagtól 1874. 31 l. 20 kr. — V. Szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. Dr. Goldziher Ignácztól. 1874. 42 l. 20 kr. — VI. Szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban 1874-ben tartott nemzetközi gyűléséről. Hunfalvy Pál r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanférfiak 1874-ben Innsbruckban tartottgyűléséről. Budenz József r. tagtól. 1875. 23 l. 15 kr. — VII. Szám. Az új szókról. Fogarasi János r. tagtól 15 kr. — VIII. Szám. Az új magyar orthologia. Toldy Ferencz r. tagtól. 1875. 28 l. 15 kr. — IX. Szám. Az ik-es igékről. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 32 l. 15 kr. — X. Szám. A nyelvújításról. Szarvas Gábor l. tagtól. 1875. 25 lap. 15 kr.

Ötödik kötet. 1875—1876.

I. Szám. Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 40 l. 25 kr. — II. Szám. A neo- és palaeologia ügyében. Brassai Sámuel r. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — III. Szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. Barna Ferdinánd lev. tagtól. 1875. 48. l. 30 kr. — IV. Szám. Brassai és a nyelvújítás. Ballagi Mór r. tagtól. 1876. 22 l. 15 kr. — V. Szám. Emlékezésed. Kriza János l. t. felett Szász Károly l. tagtól. 1876. 40 l. 25 kr. — VI. Szám. Művészet és nemzetiség. Bartalus István l. tagtól. 1876. 35 l. 20 kr. — VII. Szám. Aeschylus. Télfy Iván lev. tagtól. 1876. 141 l. 80 kr. — VIII. Szám. A mutató névmás hibás használata. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1876. 15 l. 10 kr. — IX. Szám. Nyelvtörténelmi tanulságok a nyelvújításra nézve. Imre Sándor l. tagtól 1876. 97. l. 60 kr. — X. Sz. Bérczy Károly emlékezete. Arany László l. tagtól 10 kr.

Hatodik kötet. 1876.

I. Szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zendben. Mayr Auréltól. 10 kr. — II. Szám. A mandsuk szertartásos könyve. Bálint Gábor tól 10 kr. — III. Szám. A rómaiak satirájáról és satirairóikról. Dr. Barna Ignác z l. tagtól 20 kr. — IV. Szám. A spanyolország arabok helye az iszlám fejlődése történetében összehasonlítva a keleti arabokéval. Goldziher Ignác z l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékezésed Jakab István l. t. fölött. Szász Károly r. tagtól 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. Szilágyi István l. tagtól. II. Vaszary Kolozstól. III. Révész Imre l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékezésed Mátray Gábor l. t. felett. Bartalus István l. tagtól. 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi viszonytagtságai. Barna Ferdinánd l. tagtól. 20 kr. IX. Eranos. Télfy Iván lev. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. Joannovics György l. tagtól 40 kr.

Hetedik kötet.

I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. Barna Ferdinánd l. tagtól 50 kr. — II. Podhorszky Lajos, magyar-sínai nyelvhasznolása. Budenz József r. tagtól 10 kr. III. Lessing (székfoglaló). Zichy Antal lev. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolata Magyar és szuomi irodalom között Barna Ferdinánd, lev. tagtól. 10 kr. — V. Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. Barna Ferdinánd l. tagtól. 30 kr. VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. Télfy Iván lev. tagtól. Ára 30 kr. — VII. A nevek uk és ük személyragairól. Imre Sándor l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékezésed Székács József t. tag fölött. Ballagi Mór r. tagtól. 20 kr. — IX. A töröktatár nép primitív culturájában az égi testek. Vámbéry Ármin r. tagtól. 10 kr. — X. Batori László és a Jordánszky-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) Volf György l. tagtól. 10 kr.

Nyolczadik kötet.

I. Corvin-codexek. Dr. Ábel Jenő től	60 kr.
II. A mordvaiak pogány Istenei és ünnepi szertartásai. Barna Ferdinánd l. tagtól	50 kr.

IV. Tanulmány a japáni művészetről. Gróf Zichy Ágosttól.	1 frt.
V. Emlékezés Pázmándi Horvát Endre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmádon rendezett ünne- pélyen, az Akadémia megbízásából tartotta Szász Károly r. t.	10 kr.
VI. Ukkonpohár. A régi magyar jogi szokásnak egy töredéke. Hun- falvy Pál r. tagtól.	20 kr.
VII. Az ugynevezett lágy aspiráták phoneticus értékéről az ó-indben. Mayer Auréltól.	60 kr.
VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. Dr. Ábel Jenőtől.	80 kr.
IX. Ujperzsa nyelvjárások. Dr. Pozder Károlytól.	50 kr.
X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló Imre Sán- dor r. tagtól.	30 kr.

Kilenczedik kötet.

I. Emlékezés Schiefner Antal k. tag felett. Budentz J. r. tagtól.	10 kr.
II. A Boro-Budur Jáva szigetén. Dr. gróf Zichy Ágost l. tagtól.	40 kr.
III. Nyelvünk újabb fejlődése. Ballagi Mór r. tagtól.	20 kr.
IV. A hunnok és avarok nemzetisége. Vámbéri Ármin r. tagtól.	30 kr.
V. A Kún- vagy Petrarka-codex és a kúnok. Hunfalvy Pál r. tagtól.	30 kr.
VI. Emlékezés Lewes Henrik György külső-tag fölött. Szász Ká- roly r. tagtól.	10 kr.
VII. Ős vallásunk főistenei. Barna Ferdinand l. tagtól.	40 kr.
VIII. Schopenhauer aesthetikája. Dr. Ruzsicska Kálmántól.	10 kr.
IX. Ős vallásunk kisebb istni lényei és áldozat szertartásai. Barna F. l. tagtól.	30 kr.
X. Lessing mint philologus. Dr. Kont Ignácztól.	30 kr.
XI. Magyar egyházi népekek a XVIII. századból. Székfoglaló. Bogisich Mihály l. tagtól.	50 kr.
XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. Simonyi Zsig- mond l. tagtól.	20 kr.

Tizedik kötet.

I. A jelentéstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfoglaló.) Simonyi Zsigmond l. tagtól.	30 kr.
II. Etzelburg és a magyar hünmonda. (Székfoglaló.) Heinrich Gusztáv l. tagtól.	20 kr.
III. A M. T. Akadémia és a szömi irodalmi társaság. Hunfalvy Pál r. tagtól.	20 kr.
IV. Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) Jo an- novics György t. tagtól.	30 kr.

A HELYES MAGYARSÁG ELVEI

IRTA

PONORI TEWREWK EMIL.

TARTALMA:

I. A nyelv mivoltáról. II. Nyelvünk viszontagságáról. III. Idegen
szavaink. IV. Nyelvérzék és népetymologia. V. Purismus. VI. Neolog-
ismus. VII. Mondattan. VIII. A fordításról. IX. A helyes magyarság elvei.

Ára 50 kr.

A magyar nyelvújítás óta divatba jött idegen
és hibás szölások bírálata,

tekintettel

az ujtás helyes módjára.

IRTA

Imre Sándor,

a magy. tud. Akadémia l. tagja.

TARTALOM: Bevezetés. — I. Hangtani ujtások. — II. Szóragozás. — III. Szóképzés. —